

مقدمه

برای دستیابی به توسعه همه‌جانبه در مناطق آزاد، نیازمند گسترش همکاری‌های اقتصادی و تجاری دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی و بهره‌مندی از تجربیات و پیشرفت‌های علمی و فن‌آورانه دیگر کشورها هستیم. اقتصاد ملی از مجرای سرمایه‌گذاری و تجارت به اقتصاد جهانی پیوند می‌خورد. ایجاد اقتصاد مبتنی بر بازار امری پذیرفته شده در اکثر کشورها است. مناطق آزاد قادر هستند مشکلات ناشی از جهانی شدن فن‌آوری را که موجب به‌وجود آمدن تغییر در بازاریابی و نظام عرضه در بازار شده است از طریق تهیه اطلاعات و برقراری ارتباطات جهانی و با توجه به تسهیلات در نظر گرفته شده برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی، مدیریت کنند. به همین علت است که مناطق آزاد به عنوان بازیگران فعال در عرصه متغیر جهانی، قادر به هدایت کشورها به سوی جهانی شدن هستند.

در اثبات این مدعا می‌توان به نقش و کارکرد اینگونه مناطق در کشورهای همسایه ایران، یعنی امارات متحده عربی و جمهوری ترکیه اشاره کرد. مناطق آزاد تجاری در این کشورها به موفقیت‌های شگرفی دست پیدا کرده‌اند. شرایط مناطق آزاد در ایران در

مناطق آزاد تجاری: ایران، ترکیه

بهرام دیده‌ور

◀ در این نوشتار قصد بر آن است تا به بررسی شرایط فعالیت فعالان اقتصادی در مناطق آزاد ایران و ترکیه پرداخته شود. هدف اصلی شناسایی عوامل موفقیت و عدم موفقیت مناطق آزاد تجاری در کشور ترکیه و ایران است. در ضمن بر دو عامل ثبات سیاسی و روابط بین‌المللی بدون تنش و همگرا، و تأمین زیرساخت‌های اساسی در مناطق آزاد و سرزمین اصلی به‌عنوان پسرکرانه تأکید شده است.

خبر مناطق

از سرمایه‌گذاری ترکیه در منطقه آزاد قشم حمایت می‌کنیم

معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری در دیدار با سفیر ترکیه حمایت این سازمان را از سرمایه‌گذاری ترکیه در جزیره قشم اعلام کرد.

حمید بقایی، در دیدار با سلیم کارا عثمان اوغلو، سفیر ترکیه در ایران، ضمن اعلام آمادگی برای حمایت از سرمایه‌گذاری ترکیه در جزیره قشم گفت: از این بابت هیچ مشکلی وجود ندارد و باید در این رابطه اجرایی صحبت کنیم.

وی ادامه داد: سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری آماده میزبانی از خبرنگاران رسانه‌های مهم کشور ترکیه برای تهیه فیلم و گزارش مستند از جاذبه‌ها و منابع تاریخی، طبیعی و فرهنگی ایران است.

رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری هدف از این کار را پخش گزارش‌های تهیه شده توسط خبرنگاران ترکیه در شبکه‌های تلویزیونی معتبر و پرمخاطب این کشور جهت معرفی ایران عنوان کرد.

بقایی به افزایش خطوط هوایی میان ایران و ترکیه تأکید کرد و اظهار داشت: در رابطه با پروازهای هوایی بهتر است خطوط هوایی کیش - استانبول، قشم - استانبول و چابهار - استانبول ایجاد شود، چرا که این مناطق دارای جاذبه‌های طبیعی بسیاری هستند و می‌توانند مورد توجه گردشگران ترکیه قرار بگیرند.

این مقام مسئول در سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری با تأکید بر لزوم بسترسازی برای جذب مسافران ترکیه به ایران گفت: از آنجا که بیشتر مردم ترکیه مسلمان هستند، ایران برای سفر آنها مقصدی امن است.

معاون رئیس‌جمهور همچنین به نمایشگاه شکوه فرهنگ ایرانی در توپ‌کاپی استانبول اشاره کرد و بیان داشت: برگزاری این نمایشگاه نیز فرصتی برای افزایش تعاملات فرهنگی میان دو کشور به‌شمار می‌رود. □

لایف‌فک مناطق آزاد شده بود) با پشتوانه تولید ارزان رونق بیشتری یافت. ویژگی‌های منحصر به فرد این مناطق باعث شد تا ظرف یک دهه، مناطق آزاد با این رسالت، در سرتاسر جهان گسترش و توسعه یابند و کارکردهای متفاوتی را بسته به توان سرزمین اصلی ایفا کنند. به طور مثال اینگونه مناطق در کشورهای کمتر توسعه‌یافته یا در حال توسعه، ابزاری برای جذب صنایع صادراتی خارجی، سرمایه و فن‌آوری و ایجاد اشتغال بودند و در کشورهای توسعه‌یافته، راهکار کاهش قیمت تولید برای افزایش قدرت رقابت در بازار جهانی به‌شمار می‌رفتند. مناطق پردازش صادرات (Export Processing Zones) از محصولات تفکر این دوره طلایی است که در آسیا برای اولین بار در بندر کاندا در هند و بندر کاتوسینونگ تایوان ایجاد شد.

نسل چهارم مناطق آزاد در اواخر سال‌های دهه ۱۹۷۰ تکامل یافت. در پی توسعه سیاسی و اقتصادی جهان و انقلاب فن‌آورانه، نسل جدید مناطق آزاد از مناطق خدمتی - صنعتی به مناطق آزاد بر پایه دانش همانند پارک‌های صنعتی علمی - تحقیقاتی (Science & Technology Park) ارتقا پیدا کرد. اینگونه مناطق آزاد از آمریکا شروع و سپس به دیگر کشورهای دنیا گسترش یافت. به‌منظور ارتقای توان صنایع با فن‌آوری بالا و همچنین تجاری‌سازی یافته‌های فنی، برخی مناطق شهرها یا حومه آنها که شامل تعداد بیشتری از مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها بود (مجموعه‌ای متمرکز از علم، فن‌آوری، نیروی کار دانش‌آموخته و سرمایه) به عنوان مناطق مناسب حیات صنایع فن‌آوری‌بر (Technology Intensive Industries) انتخاب شدند و با ارائه تسهیلات و امتیازات ویژه، مکان مناسب رشد و ترقی این صنایع را فراهم ساختند. پارک تحقیقاتی استنفورد، هسینچو تایوان و شهر علم و فن‌آوری تیسوگابا در ژاپن از مثال‌های این نوع مناطق هستند.

نسل پنجم مناطق آزاد، مجموعه‌ای از تمامی کارکردهایی بود که تاکنون در دوره توسعه مناطق آزاد تعریف، و به همین دلیل منطقه ویژه اقتصادی جامع (Comprehensive Free Economic Zone) نامیده شد، بدین معنی که فعالیت‌های تکامل‌یافته صنعتی - تجاری و خدمتی بر پایه دانش در این مناطق شکل گرفت. از خصوصیات این مناطق، وسعت جغرافیایی، قوانین و امتیازات خاص برای فعالان اقتصادی، اهداف چندمنظوره و جامع، کامل‌کننده زنجیره‌های صنعتی سرزمین اصلی و آمایش سرزمین مناسب برای فعالیت را می‌توان نام برد. ماناوس برزیل

قیاس با اینگونه مناطق در ترکیه در وضعیتی غیرقابل رقابت قرار دارند. ترکیه اصلی‌ترین رقیب صنعتی ما در منطقه خاورمیانه، به توفیقات عظیمی در مناطق آزاد خود دست یافته که از نظر ما دور مانده است. ۲۱ منطقه آزاد تجاری ترکیه نقش مهمی را در اقتصاد این کشور به‌عهده گرفته‌اند. آشنایی با عملکرد و چالش‌های پیش‌روی مناطق آزاد ترکیه می‌تواند دستاوردهای ارزشمندی را هم برای مدیران مناطق آزاد تجاری ایران و هم برای تصمیم‌گیران ملی به همراه داشته باشد.

در این نوشتار قصد بر آن است تا به بررسی شرایط فعالیت فعالان اقتصادی در مناطق آزاد ایران و ترکیه پرداخته شود. هدف اصلی شناسایی عوامل موفقیت و عدم موفقیت مناطق آزاد تجاری در کشور ترکیه و ایران است. در ضمن بر دو عامل ثابت سیاسی و روابط بین‌المللی بدون تنشج و همگرا، و تأمین زیرساخت‌های اساسی در مناطق آزاد و سرزمین اصلی به‌عنوان پسرکانه تأکید شده است.

مناطق آزاد تجاری: پیشینه

ایجاد و تشکیل مناطق آزاد تجاری (۱)، به‌منظور فراهم کردن امکانات دستیابی به توسعه ملی و راهیابی به بازارهای جهانی از طریق بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی بازرگانی، تولیدی و حقوقی این مناطق، شیوه‌ای است که بسیاری از کشورهای جهان بدان اقدام نموده‌اند. از زمان تأسیس اولین منطقه آزاد در جهان تاکنون، نسل‌های متعدد مناطق آزاد با عناوین و رسالت‌های گوناگون و با توجه به شرایط زمانی و مکانی مختلف پدید آمده‌اند (Guangwen ۲۰۰۳:۲۶-۵۸). اولین نسل این مناطق دارای رسالت تجاری بود، که نخستین بار در بندر هامبورگ در ۱۸۸۸ میلادی به‌طور جدی به اجرا درآمد. رفع موانع و محدودیت‌های تجاری در این بندر که بعدها به کل شهر هامبورگ گسترش یافت، باعث رونق و شکوفایی این منطقه شد به طوری که کشورهای دیگر نیز به الگوبرداری از این منطقه و قوانین خاص آن پرداختند. پس از جنگ جهانی دوم، دومین و سومین نسل مناطق آزاد با محدودیت ایجاد صنایع و انجام خدمات شکل گرفت. بنادر جنوات در ایتالیا و روتردام در هلند از نمونه‌های این نسل هستند. کارخانجات بزرگ که علاوه بر منابع اولیه و نیروی کار ارزان‌قیمت، به دنبال رهایی از مقررات گمرکی بودند، در این مناطق مستقر شدند و با ایجاد کلونی‌های زنجیره‌ای با کاهش هزینه‌ها به تولید کالاهای ارزان‌قیمت پرداختند. همچنین ارائه خدمات بازرگانی (که دیگر جزء خدمات

(۵۹ درصد کل سرزمین برزیل) و بنادر جامع مثل هنگ کنگ، سنگاپور و باهاماس نمونه‌های شناخته شده این مناطق هستند. با آن که میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دهه ۸۰ میلادی بیش از دهه ۷۰ بود، اما سهم کشورهای کمتر توسعه‌یافته از ۲۶ درصد جذب سرمایه به ۲۰ درصد در دهه ۸۰ رسید. رقابت حساس کشورهای کمتر توسعه‌یافته برای دستیابی به منابع مالی با فراهم کردن شرایط سهل و آسان برای جذب سرمایه‌های خارجی، آنها را به سوی آزادسازی اقتصادی از چارچوب قوانین حاکم بر سرزمین اصلی راهنمایی کرد که سهم مناطق آزاد در این راه بسیار زیاد بود.

ششمین نسل دارای رسالت هم پیوندی منطقه‌ای در تعامل با سرزمین اصلی مبتنی بر آموزه همگرایی اقتصادی منطقه‌ای برای کسب درآمد ارزی و ایجاد ارزش افزوده است. مناطق آزاد اقتصادی فرامرزی (Cross Border Economic Zone)، مفهومی پذیرفته شده است که هر دو مفهوم منطقه آزاد اقتصادی و همگرایی اقتصادی منطقه‌ای را دربردارد. دولت‌های همجوار، اینگونه مناطق را در یک محدوده فرامرزی با ساختار اداری پیشرفته و سازمان‌یافته بر مبنای همکاری، شکل می‌دهند. نظام اداری این مناطق و شرکت‌های مادر تخصصی شکل‌یافته، مسئولیت اصلی مشارکت و توسعه اقتصادی را برعهده می‌گیرند. سیاست‌های ترجیحی اقتصادی و حمایت‌های مالی دولتی و غیردولتی به همراه زیرساخت‌های پیشرفته، باعث می‌شود تا مناطق آزاد فرامرزی بتوانند بر پایه سیاست اقتصاد مبتنی بر بازار، به اهداف بلندمدت اقتصادی و سیاسی خود دست یابند.

به طور مثال رشد سه‌جانبه فرامرزی (Cross Border Growth Triangle) میان سنگاپور، مالزی و اندونزی یا میان تایلند، مالزی، سوماترا یا در منطقه مکنونگ‌ریور (چین، تایلند، برمه لاوس، ویتنام، کامبوج) باعث پیشرفت قابل توجهی در تبادل اطلاعات، تفاهم متقابل، سرمایه‌گذاری و انتقال فن‌آوری و همچنین بهبود زیرساخت‌ها شده است. این مناطق نقش استراتژیکی در ترویج همگرایی اقتصادی منطقه‌ای، همکاری اقتصادی منطقه‌ای و نهایتاً توسعه اقتصاد ملی و توسعه تکنولوژیک سرزمین اصلی بازی می‌کند.

مناطق آزاد تجاری: بایسته‌ها

مناطق آزاد تجاری که توسط دولت‌ها و در داخل قلمرو آنها شکل می‌گیرند دارای انواع مختلفی هستند و به اسامی مختلفی همچون مناطق پردازش اقتصادی، مناطق پردازش صادراتی، مناطق ویژه اقتصادی، بندر آزاد و غیره به‌کار می‌روند. (۲) این مناطق در داخل مرزهای سیاسی یک کشور و در خارج از قلمرو گمرکی سرزمین اصلی قرار دارند.

به طور کلی پیش‌شرط‌های اصلی و اولیه در جذب سرمایه‌گذاری خارجی به عنوان عامل موفقیت و تحقق اهداف مناطق آزاد، شامل مؤلفه‌های سیاسی و اقتصادی، تسهیلات قانونی، زیرساخت‌ها، دارایی‌ها و هزینه‌های اجرایی است که به دقت توسط سرمایه‌گذاران خارجی کنترل شده و مورد تحلیل و ارزیابی مستمر قرار می‌گیرند.

امروزه جامعه جهانی کشورهایی را که در مسیری متفاوت با مسیر هنجارهای مورد پذیرش پیش می‌روند منزوی می‌کند و از طرق گوناگون همچون اعمال تحریم‌های یک‌جانبه یا گروهی، تحت فشار قرار می‌دهد. به رغم وجود ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراوانی که در ایران و مناطق آزاد کشور وجود دارد، به دلیل عدم احساس وجود قوانین لازم از سوی صاحبان سرمایه، شاهد ناکامی کشور در جذب این بازیگران اصلی عرصه توسعه هم در سرزمین اصلی و هم در مناطق آزاد هستیم. در حالی که امارات متحده عربی با پتانسیلی به مراتب

ماهنامه مناطق ویژه اقتصادی از مقالات و نقطه‌نظرات تمامی اهل قلم، نویسندگان، مترجمان و صاحب‌نظران در مسایل اقتصادی بخصوص مناطق ویژه اقتصادی و مناطق آزاد استقبال می‌کند. لطفاً در ارسال مقالات خود به نکات زیر توجه فرمایید:

- مقالات خود را روی یک صفحه با فاصله مناسب بین سطرها بنویسید و حتی‌الامکان تایپ شده بفرستید.
- مقالات ترجمه شده را همراه با رونوشت مقاله به زبان اصلی پست کنید. مشخصات دقیق مقاله در مآخذ اصلی و منابع مآخذ مورد استناد در متن مقاله را قید فرمایید.
- مقالات را با ذکر نام و نشان دقیق خود، میزان تحصیلات، شغل و شماره تلفن بفرستید.
- مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود. لطفاً نسخه‌ای از مقاله ارسالی (اصل یا رونوشت آن) را نزد خود نگهدارید.
- مسئولیت مقالات برعهده نویسندگان است و چاپ مقاله به معنی تأیید مطالب آن نیست.
- ماهنامه مناطق ویژه اقتصادی در گزینش، ویرایش و تلخیص مقالات دریافتی آزاد است.

شرایط ارسال مقاله

نیز، خود اقدام به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سایر کشورها اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه نموده‌اند تا بتوانند بازارهای جدیدی را برای محصولات خود به‌وجود آورند. این حضور الزاماً به صورت تولید کامل کالا نبوده و می‌تواند به صورت تولید مشترک (Joint venture) و برون‌سپاری (Outsourcing) تعریف گردند (Taarji، ۲۰۰۵). این شرکت‌ها با سرمایه‌گذاری در ورای مرزهای سرزمینی خود، قادر خواهند شد تا ضمن بهره‌مندی از اعتبار و مارک‌های تجاری (Brand) کشورهای توسعه‌یافته، خود نیز به‌عنوان تولیدکننده‌ای معتبر در سطح جهانی مطرح و معرفی شوند. به تازگی دیپلمات‌های ترک در محل مأموریت خود در کشورهای جنوب، جنوب شرق و شرق آسیا اقدام به رایزنی‌های فراوانی کرده‌اند تا با توجه به موافقتنامه اتحادیه گمرکی بین این کشور

شرایط تبعیض‌آمیز اقتصادی و تجاری نسبت به سایر مناطق کشور باشند، نیستند. در همین راستا است که اتحادیه اروپا اعلام کرده است که مناطق آزاد تجاری کشورهایی که به عضویت این اتحادیه درمی‌آیند به پارک‌های تحقیقاتی (پارک‌های علم و فن‌آوری) برای گذراندن دوره نوزایی (انکوباتوری) شرکت‌ها تبدیل شوند و پس از طی این دوران همچون سایر شرکت‌ها وارد محیط رقابتی بازار گردند. در مقوله توسعه ملی و نقش ناطق آزاد باید گفت که مناطق آزاد از طریق وارد کردن فن‌آوری، سرمایه خارجی و مدیریت، به این فرآیند یاری می‌رسانند ضمن این که آزادی مبادلات تجاری نیز این امر را تسریع می‌کند. مناطق آزاد تجاری می‌توانند آغازگر مرحله گذار تلقی گردند؛ گذار از اقتصاد حمایت شده دولتی به سوی اقتصاد آزاد.

ضعیف‌تر، از جایگاه مناسبی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی برخوردار شده است. این وضعیت برای همسایه شمالی ما، ترکیه، نیز صادق است. در سال‌های اخیر و با روی کار آمدن دولتی میانه‌رو در این کشور شاهد فراهم آمدن فضای مناسبی برای فعالیت‌های اقتصادی خارجی آن هستیم.

تسهیلات قانونی پیش‌بینی شده در مناطق آزاد را هم می‌توان شامل معافیت مالیاتی چندین ساله، آزادی مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی صدرصد، معافیت از پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی برای واردات مواد اولیه، ماشین‌آلات و قطعات یدکی، ورود کالاهای ساخته شده در منطقه آزاد به داخل کشور، صدور ویزا برای خارجی‌ان در مبادی ورودی، آزادی خروج کامل سرمایه‌گذاری خارجی و سود حاصل از آن، خدمات بانکی بین‌المللی، فروش یا اجاره بلندمدت زمین به سرمایه‌گذاران خارجی دانست.

فعالیت‌های بازرگانی و صنعتی از طریق ارائه معافیت‌های مالیاتی و انگیزه‌ها و مشوق‌های اقتصادی موقت که در کشورهای مختلف (۴) متفاوت است، برای رسیدن به اهدافی از این دست تشویق می‌شوند: (۱) افزایش سرمایه‌گذاری و تولیدات صادرات‌محور (۲) تسریع در روند و جریان ورود فن‌آوری و سرمایه خارجی (۳) افزایش اشتغال و فراهم آوردن منابع اقتصاد به صورت مؤثر و کارآ با ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد (۴) افزایش بهره‌برداری و به‌کارگیری منابع خارجی و امکانات تجاری

بنابراین باید گفت که مناطق آزاد تجاری، فضای مناسبی هستند که به منظور افزایش حجم تجارت و صادرات برای برخی از فعالیت‌های بازرگانی و صنعتی در قیاس با سایر بخش‌های کشور تأسیس و ایجاد می‌شوند. در مناطق آزاد، قوانین معتبر کشور در زمینه تجارت خارجی یا سایر حوزه‌های اقتصادی و بازرگانی قابل اجرا نیستند یا قسمتی از آنها قابل اجرا هستند. همانگونه که مشاهده می‌شود قوانین و مقررات حاکم و تسهیلات موجود در مناطق آزاد تجاری برای انجام کلیه فعالیت‌های اقتصادی نسبت به سرزمین اصلی منعطف‌تر و مناسب‌تر هستند. در همین حال ممکن است که قوانین این مناطق در بسیاری از موارد از قوانین سازمان جهانی تجارت نیز سهل‌تر و منعطف‌تر باشد. لذا به همین علت است که شاهد اعمال فشارهایی از سوی سازمان جهانی تجارت یا سایر بلوک‌های اقتصادی مثل اتحادیه اروپا بر مناطق آزاد تجاری هستیم. این بلوک‌های اقتصادی به هیچ عنوان حاضر به پذیرش مناطقی در درون خود که دارای

خبر مناطق

مناطق آزاد تجاری در ترکیه و ایران:

بررسی مقایسه‌ای

عضویت دولت‌ها در نهادها و سازمان‌های بین‌المللی و کثرت موافقتنامه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی از شاخص‌های توان (قدرت) دولت‌ها در عرصه روابط بین‌المللی محسوب می‌شود. دولت‌ها با انعقاد موافقتنامه‌های مختلف با سایر بازیگران عرصه بین‌الملل در پی تحصیل هر چه بیشتر منافع ملی خود هستند. چنین موافقتنامه‌هایی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم امکان تحصیل منافع ملی کشورها را به صورت مناسب‌تری فراهم می‌آورند گرچه ممکن است در ابتدا تأمین منافع از طرق غیرمستقیم در موافقتنامه‌ها پیش‌بینی نشده باشد. ترکیه عضو سازمان جهانی تجارت، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD)، اگو، همکاری‌های اقتصادی دریای سیاه (BSEC) و برخی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی دیگر است. این کشور دارای اتحادیه گمرکی (CUSTOM UNION) با اتحادیه اروپا و موافقتنامه تجار آزاد با جامعه تجارت آزاد اروپا (EFTA) و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی (CEE) است. به تازگی دولت این کشور در پی انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد با کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (GCC) نیز برآمده است.

ظرافت و ذکاوتی که دولتمردان ترک برای بهره‌مندی از چنین موافقتنامه‌هایی از خود بروز داده‌اند قابل توجه است. با ارتقای موقعیت تکنولوژیکی و سرمایه‌های شرکت‌های متعلق به کشورهای در حال توسعه، روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در طی سال‌های اخیر تا حدودی متحول شده و کشورهای در حال توسعه

عدم امکان

ثبت سفارش کالا؛

مشکل عمده واردکنندگان کالا در منطقه ویژه اقتصادی سیرجان

از آنجا که ورود هرگونه کالا منوط به دریافت مجوز و ثبت سفارش کالا می‌باشد، فعالان اقتصادی اعم از تجار، بازرگانان و تولیدکنندگان جهت واردات کالای خود به دلیل عدم امکان ثبت سفارش کالا در منطقه و استان مجبورند به تهران و یا بندرعباس مراجعه نمایند که انجام آن باعث ایجاد مشکلات عدیده‌ای از جمله صرف زمان زیادی خواهد شد. متأسفانه علی‌رغم پیگیری‌های صورت گرفته از طریق مراجع ذی‌ربط از جمله استانداری کرمان، اداره بازرگانی و همچنین تلاش‌های حسن‌پور، نماینده مردم سیرجان در مجلس شورای اسلامی، تاکنون در این زمینه توفیقی حاصل نشده و امکان ثبت سفارش کالا در مرکز استان میسر نمی‌باشد.

این در حالیست که با توجه به اهداف تأسیس و ایجاد مناطق ویژه جهت تسهیل امور تجاری و بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری مناطق ویژه اقتصادی و تقویت آنها در زمینه واردات، پردازش و صادرات مجدد کالا و ... انجام ثبت سفارش کالا در این مناطق (مشابه مناطق آزاد) و یا حداقل در مرکز همان استان توسط اداره بازرگانی ضروری به نظر می‌رسد. □

و اتحادیه اروپا، شرکت‌های آسیایی را به حضور و سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد تجاری خود ترغیب کنند. در این صورت شرکت‌های آسیایی با حضور و تولید در مناطق آزاد ترکیه، کالاهای تولیدی خود را به نام ترکیه و تحت تسهیلات موجود در مناطق آزاد این کشور، وارد بازارهای اروپا خواهند کرد. مزایای عمده مناطق آزاد تجاری در این میان فراهم کردن امکان

خبر اقتصادی

گمرک؛ حصار برای ورود صنایع به مناطق ویژه

به گفته مدیرعامل سازمان منطقه ویژه اقتصادی بوشهر برخی از قوانین گمرکی منجر شده که محدودیت‌هایی برای صنعتگران در مناطق ویژه اقتصادی ایجاد شود.

سیامک احمدی، مدیرعامل سازمان منطقه ویژه اقتصادی بوشهر، گفت: «در حال حاضر نه تنها مزیت نسبی برای سرمایه‌گذاران در منطقه ویژه اقتصادی بوشهر وجود ندارد بلکه وجود برخی قوانین گمرکی به عنوان یک حصار مانع از ورود صنعتگران به این بخش شده است.»

وی اضافه کرد: «در کنار این محدودیت باید مزیتی باشد که مزیت قانونی ارزش افزوده است که متأسفانه به آن نحوی که در قانون اعمال شده اجرا نمی‌شود.»

وی افزود: «بعد از نبود زیرساخت‌ها برای منطقه ویژه اقتصادی بوشهر به عنوان متولی که مشکل عمده محسوب می‌شود، برای صنعتگران موجود در منطقه، نبود مزیت‌های نسبی در شهرک‌های صنعتی از مهم‌ترین مشکلات منطقه ویژه اقتصادی بوشهر محسوب می‌شود.»

احمدی گفت: «اگر بحث معافیت مالیاتی که برای مناطق آزاد است، برای مناطق ویژه اقتصادی اعمال شود، یک مزیت بالا برای این بخش ایجاد خواهد شد.»

خارجی ترسیم نمی‌کند. به طور کلی باید گفت که در زمینه ترتیبات تجاری منطقه‌ای به‌عنوان یکی از مشوق‌های کلیدی جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ایران قادر به ایجاد انگیزه در سرمایه‌گذاران خارجی برای فعالیت در این کشور نیست.

بر اساس موافقتنامه اتحادیه گمرکی بین ترکیه و اتحادیه اروپا، این کشور موظف به رعایت تعرفه‌های مشترک گمرکی با جامعه اروپا در تجارت با سایر قوانین اتحادیه اروپا است. این امر با مقررات قبلی مناطق آزاد تجاری ترکیه ناسازگار بود. بنابراین اتحادیه اروپا دولت ترکیه را ملزم ساخت تا قوانین مربوط به این مناطق را مورد تجدید نظر قرار دهد (Tuzmen, 2005: 15) و دولت این کشور نیز در فوریه ۲۰۰۴ تغییراتی در این قوانین به‌وجود آورد تا بتواند هر چه بیشتر قوانین و مقررات گمرکی و تجاری خود را در راستای قوانین اتحادیه اروپایی قرار دهد (این تغییرات حقوقی به دلیل تغییرات ساختاری است که دولت ترکیه الزاماً در جهات الحاق به اتحادیه اروپایی ملزم به اجرا و اعمال آنها است) (Mae, 2005).

بنابراین ما شاهد شکل‌گیری رژیم مالیاتی جدید در ترکیه و مناطق معاف از مالیات (مناطق آزاد) این کشور و همچنین تغییرات در قوانین ترکیه در فوریه ۲۰۰۴ بودیم؛ قانونی که بسیار مورد انتقاد مدیران مناطق آزاد ترکیه قرار گرفته است و آنها را واداشت تا تمامی تلاش خود را به‌کار گیرند که این قوانین را خنثی یا تعدیل کنند.

بر اساس این قانون معافیت مالیاتی فعالیت‌هایی که مجوز فعالیت آنها قبل از قانون مذکور صادر شده‌اند تا پایان دوره انقضای آنها معتبر باقی خواهند ماند.

معافیت مالیاتی تنها مربوط به همان فعالیت‌هایی خواهد بود که مجوز آن صادر شده است و سایر فعالیت‌ها و درآمدها همچون سود بانکی پس‌اندازها، مشمول مالیات خواهند شد. دیگر آن که فعالیت‌های تولیدی تنها تا زمان الحاق این کشور به اتحادیه اروپا از پرداخت مالیات معاف هستند. اما فعالیت‌های اقتصادی که مجوزهای آنها پس از فوریه ۲۰۰۴ صادر شده‌اند مستلزم ارائه فرم‌های مالیاتی بوده و تنها فعالیت‌های تولیدی آنها تا پایان سال الحاق کامل ترکیه به اتحادیه اروپا از پرداخت مالیات معاف هستند، یعنی تمامی فعالیت‌های تولیدی مشمول مالیات می‌شوند و تنها مواردی که واحدهای تولیدی اقدام به برون‌سپاری می‌نمایند، از مالیات معاف هستند. برای واحدهای تولیدی با مجوز فعالیت قبل از فوریه ۲۰۰۴، معافیت‌های مربوط به مالیات بر درآمد و ابطال تمیز تنها تا دسامبر ۲۰۰۸ ممکن خواهد بود و برای سایر

مالکیت صددرصد خارجیان در محدوده مناطق آزاد و امکان همکاری در انواع مختلف تولید کالا (کامل، مشترک و برون‌سپاری) برای تولیدکنندگان خارجی است را که این امر در خارج از مناطق آزاد تجاری به طور کامل میسر نبوده یا با پیچیدگی‌های بیشتری روبه‌رو است.

نکته دیگری که می‌توان به موارد فوق افزود بهره‌مندی ترکیه از کلیه موافقتنامه‌های تجاری است که توسط اتحادیه اروپا با سایر کشورها منعقد می‌شود. باید توجه داشت که پیش‌شرط انعقاد موافقتنامه‌های تجارت منطقه‌ای با اتحادیه اروپا برخورداری از ویژگی‌های سیاسی مورد نظر این اتحادیه است. اتحادیه اروپا دارای انواع مختلفی از موافقتنامه‌های منطقه‌ای است که بسته به شرایط و ویژگی‌های سیاسی کشورهای مختلف، منعقد می‌شوند (۵) و بدین ترتیب اتحادیه اروپا سطح روابط اقتصادی و تجاری خود با کشورها را تعیین، و با ارائه مشوق‌های بیشتر تحت اینگونه ترتیبات تجاری، برای ایجاد اصلاحات سیاسی در آن کشورها اقدام می‌کند. باید اذعان کرد که در حال حاضر اتحادیه اروپا دارای بزرگ‌ترین شبکه موافقتنامه‌های تجاری در جهان است. همانگونه که ذکر شد، این موافقتنامه‌ها در سطوح و اشکال مختلفی بین این اتحادیه و کشورهای مختلف در مدیریتانه (MEDA)، آفریقا، کارائیب و اقیانوس آرام (ACP)، شورای همکاری خلیج فارس و حتی ایران (EC-Iran Trade & Cooperation Agreement) منعقد شده است یا در حال انعقاد هستند و دولت ترکیه به اعتبار برخورداری از موافقتنامه اتحادیه گمرکی با اتحادیه اروپا به‌طور خودکار از منافع این موافقتنامه‌ها بهره‌مند می‌شود. ارتقای ترکیه به این سطح از موافقتنامه‌های تجارت منطقه‌ای با اتحادیه اروپا بیانگر اعمال تغییرات مورد نظر این اتحادیه در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی ترکیه است؛ و عدم عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا نیز به‌دلیل وجود برخی مسایل سیاسی، حقوق بشری (عموماً در مورد افراد ساکن در جنوب شرق این کشور و نسل‌کشی ارمنی در زمان دولت عثمانی) و البته اقتصادی می‌باشد ولی در پی رفع چنین مواردی ترکیه قادر به عضویت در اتحادیه پولی اروپا و اتحادیه اروپا خواهد بود. در مقام مقایسه باید گفت که مذاکرات ایران با اتحادیه اروپا برای انعقاد موافقتنامه تجارت و همکاری که اولین مرحله از تنظیم روابط نهادینه بین دو طرف محسوب می‌شود، پس از ۸ دور گفتگو همچنان ناتمام باقی مانده است. در همین حال عضویت ایران در سازمان همکاری‌های اقتصادی، اکو، نیز فرصت قابل توجهی را در نظر سرمایه‌گذاران

مشارکتی (Association)، منطقه تجارت آزاد، اتحادیه گمرکی و اتحادیه پولی.

۶) مناطق آزاد ترکیه عبارتند از:

Mersin (۱۹۸۷)، Antalya (۱۹۸۷)، Aegean (۱۹۹۰)، Istanbul Ataturk Airport (۱۹۹۰)، Trabzon (۱۹۹۲)، Istanbul-Leather (۱۹۹۵)، Eastern Anatolia (۱۹۹۵)، Mardin (۱۹۹۵)، ISE Istanbul International Stock Exchange (۱۹۹۷)، Izmir Menem-Leather (۱۹۹۸)، Rize (۱۹۹۸)، Samsun (۱۹۹۸)، Istanbul (۱۹۹۹)، Thrace CATALCA Adana Yumurtalik (۱۹۹۹)، Gaziantep (۲۰۰۱)، Bursa (۲۰۰۱)، Denizili (۲۰۰۱)، Koceali (۲۰۰۰)، TUBITAK-Marmara (۲۰۰۲)، Research Center Technology (۲۰۰۲).

۷) مناطق آزاد ویژه اقتصادی ایران عبارتند از:

منطقه ویژه اقتصادی سرخس، منطقه ویژه اقتصادی سیرجان، منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان، منطقه ویژه اقتصادی ارگ جدید، منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی بندر امام خمینی، منطقه ویژه اقتصادی بندر بوشهر، منطقه ویژه اقتصادی بوشهر، منطقه ویژه اقتصادی بندر امیرآباد بهشهر، منطقه ویژه اقتصادی معادن و فلزات خلیج فارس، منطقه ویژه اقتصادی بندر شهید رجایی، منطقه ویژه اقتصادی نساجی یزد، منطقه ویژه اقتصادی برق و الکترونیک شیراز، منطقه ویژه اقتصادی سنگ و مواد معدنی لرستان، منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، منطقه ویژه اقتصادی پیام، منطقه ویژه اقتصادی خوزستان و منطقه ویژه اقتصادی کشتی سازی خلیج فارس.

۸) هدف دوم بر اساس تحولات بین المللی ناشی از وقوع عملیات تروریستی در کشورهای غربی است و از آنجا که کشورهای اسلامی به عنوان متهم اصلی اینگونه فعالیتها معرفی می شوند، بنابراین کشورهای ثروتمند عرب و بخش خصوصی در این کشورها سعی دارند تا با خارج کردن سرمایه های خود از کشورهای غربی، امنیت سرمایه خود را تأمین نمایند.

۹) کراسر نوع دوم رفتارهای سیاسی کشورهای جهان سوم را «رفتارهای فراقدرتی» می نامند و هدف آن را بازسازی رژیم های بین المللی و تغییر نهادها، اصول، قواعد، ارزش ها و هنجارها به نفع کشورهای ضعیف تر، فقیرتر و آسیب پذیرتر است. (دوثوتی ۱۳۷۶: ج ۱: ۳۹۰).

فصلنامه اقتصاد سیاسی

عنوان شد. نخستین مناطق آزاد ترکیه در ۱۹۸۷ در مرسین و آنتالیا تأسیس شدند و پس از آنها این کشور ۱۹ منطقه آزاد تجاری دیگر را نیز تأسیس کرده است (۶).

پانوشتها

۱) Trade Zone به وسیله یک کشور به تنهایی ایجاد می شوند (البته ممکن است کل یک کشور را نیز دربرگیرد) در حالی که Free Trade Area بین دو یا چند کشور تأسیس می شود و مبادلات کالاهایی را دربرمی گیرد که محصول تولیدی کشورهای عضو باشد. در Free Trade Area نظام ترجیحات تجاری بین کشورهای عضو برقرار است ولی در Free Trade Zone نظام ترجیحات تجاری محدود به فعالیت های اقتصادی صورت گرفته و در همان محدوده است.

۲) مناطق آزاد به طور تحت ۲۲ نام مختلف در سراسر جهان شناسایی می شوند که عبارتند از: منطقه آزاد گمرکی Custom free zone، منطقه پردازش صادرات معاف از گمرک Free export-processing zone، منطقه آزاد صادراتی Export free zone، منطقه اقتصادی ویژه Special economic zone، منطقه آزاد پردازش صادرات Export processing free zone، منطقه پردازش صادرات Foreign trade zone، منطقه تجارت خارجی Free economic zone، منطقه اقتصادی Free export processing zone، منطقه صادرات آزاد Free export zone، منطقه صادرات آزاد Free production zone، منطقه تولید آزاد Free trade zone، منطقه تجاری Free zone، منطقه توسعه سرمایه گذاری Investment zone، منطقه بنگاهی مشترک Joint enterprise zone، ماکیلادورا Maquiladora، منطقه ممتاز صادراتی Privileged export zone، منطقه تجاری معاف از مالیات Tax free trade zone، منطقه آزاد مالیاتی Tax free zone، منطقه کارفرمایی مشترک Zone of joint entrepreneurship.

۳) منابع سرشار انرژی ایران در خلیج فارس و ارائه مشوق های اقتصادی مضاعف به سرمایه گذاران خارجی برای دستیابی به موفقیت های سیاسی در عرصه بیرونی و به شکست کشاندن تحریم های اعمال شده از سوی آمریکا.

۴) به عنوان نمونه، معافیت مالیاتی آزاد ایران ۱۵ سال و در مناطق آزاد امارات متحده عربی ۵۰ سال در نظر گرفته شده است.

۵) موافقت نامه های تجارت و همکاری، موافقت نامه های

واحدهای تولیدی چنین معافیتی در نظر گرفته نشده است. هیچ تغییری در مورد مالیات بر ارزش افزوده کالاها و خدمات صادراتی صورت نگرفته است. در عین حال ۴۰ درصد هزینه های مربوط به سرمایه گذاری، از مالیات مربوط به مجوز سرمایه گذاری معاف خواهند بود.

به رغم این که قوانین فعلی سختگیرانه تر از قوانین قبلی هستند با این حال بسیاری از قوانین دست نخورده باقی مانده و متولیان اقتصادی این کشور معتقدند که مناطق آزاد ترکیه کماکان جذابیت های خود را حفظ کرده اند (Kurtcu, ۲۰۰۵). نکته درخور توجه در اینجا است که تسهیلات اقتصادی ارائه شده تحت قوانین و مقررات مناطق آزاد ایران در قیاس با تغییرات صورت گرفته در قوانین مناطق آزاد ترکیه از شرایط بهتری برخوردار گردیده و باعث شده تا به جذابیت های مناطق آزاد ایران به طور ناخواسته ای افزوده شود. در افق میان مدت این وضعیت می تواند فرصت مناسب تری را برای مناطق آزاد ایران در جذب سرمایه گذاری های خارجی در صورت تأمین سایر شرایط و مؤلفه های اقتصادی و سیاسی، فراهم سازد.

همانگونه که پیشتر ذکر شد یکی از مهم ترین عوامل مهم در موفقیت های اقتصادی ترکیه، اثبات سیاسی این کشور است که اخیراً و تحت سیاست های برون گرایانه این کشور به دست آمده است. این عامل در کنار سایر ظرفیت های این کشور همچون جمعیت جوان، حضور در بین ۲۵ اقتصاد بزرگ جهان، بازار رو به رشد داخلی، بخش خصوصی بسیار پویا، حاکمیت اقتصاد آزاد و در حال همگرایی با بازارهای جهانی، صنایع متنوع با قابلیت های صادرات هفت هزار قلم کالا به ۱۷۰ کشور جهان و حضور در منطقه ای با بیش از یک میلیارد نفر جمعیت بر جذابیت های اقتصادی ترکیه افزوده است. با این حال مقامات دولت اذعان دارند که بدون جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی قادر به بهره برداری از تمامی پتانسیل های اقتصادی خود نخواهند بود. ایران نیز دارای پتانسیل ها و ظرفیت های مشابه و مشترک و در برخی موارد برتری است و بنابراین ضرورت دارد تا تلاش بیشتری برای کاهش ضریب ریسک سرمایه گذاری در ایران صورت پذیرد.

قانون مناطق آزاد ترکیه در دسامبر ۱۹۸۳ اجرایی شد یعنی ده سال قبل از تصویب قانون مناطق آزاد تجاری - صنعتی در ایران. بر اساس این قانون هدف اصلی از ایجاد و راه اندازی مناطق آزاد، افزایش سرمایه گذاری در محصولات و تولیدات صادراتی ترکیه، تسریع و تسهیل در ورود سرمایه خارجی و تکنولوژی و بهره برداری از منابع مالی و امکانات تجاری خارجی